

Week 10

Tzedakah and Maaser Kesafim

How much tzedaka must a person give? Is Maaser a chiyuv or just a mitzvah? What should Maaser be taken from (income, gifts, benefits)? What can it can be used for (Chinese auctions, buying kibudim in shul, other mitzvos etc)

טו"ר יו"ד רנ"א

ערוך השלחן רנ"א ג'-ו'

בית יוסף או"ח תרנ"ו

ביאור הלכה או"ח רנ"ו

שולחן ערוך יו"ד רמ"ט א'_ו ב'

ערוך השלחן רמ"ט א'-ו'

אהבת חסד ח"ב פרק י"ט

מעשר כספים

תוס תענית ט

ב"ח, ט"ז, פתחי תשובה יו"ד של"א

A program funded solely by the Night Seder Bais Medrash Please contact us for sponsorship opportunities

לז"נ שלום פנחס בן מרדכי אליעזר ע"ה

לז"נ ויצה בת ר' שמואל זאב ע"ה

מתניתין דהאים קודם נאשה להחיות

וון עד כדון כשסיה זה להחיות חה

להחיות זה לכסות וזה להחיות זה

להחיות חה לכסות נשמעינה מן הדא

דמר רבי יהושע כן לוי כסות חשת

מבר קודמת לחיי עם הארץ מפני

כטדו של סבר לא אמרו אלא כסום

(כמוטית מו.) מנו רכנן ימוס ויתותה שבאו להתפרנם מפרנסין את היתותה ואמ"כ מפרנסין את היתוס מפני שהאיש דרכו לחזור ואין האשה דרכה לחזור ימוס ויתותה שבאו לינשא משיאין את היתומה ואמ"כ משיאין את היתוס מפני שבושמה של

העיר קודמין. כתב ה״ר סעדיה חייב אדם להקדים פרנסתו לכל אדם ואינו חייב לתת צדקה עד שיהיה לו פרנסתו לכן שנאמר (ויקרא כה לו) וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי אחיך וכן אמרה הצרפית לאליהו (מלכים א׳ יז יב) ועשיתי לגן לי ולבני תחלה לי ואחר כך לבני והודה לה אליהו ואמר לה ולך

ולבנך תעשי באחרונה. נין ואחר שיפרנס נפשו לדן (ס) יקדים (בן פרנסת אביו ואמו לפרנסת בניו ואחר שפרנסת בניו ואחר שביו ואם אביו ובנו שבויים ואין לו במה לפדות שניהם יפדה האב ויעזוב הבן.

טור <מכון שירת דבורה> עמוד מס 65 י (יו״ד רמה - שד) יעקב בן אשר (בעל הטורים) הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

ערוך השלחן רנ"א ג'-ה'

"ניא ' (לפי נותנין הצדקה ופי קודם לחבירו ובו כיא סעיי).

כתיב בפי ראה כי יהיה כך אביון מאחר אחיך באחר שעריך ונוי ולא תקפוץ את ירך מאחיך האביון ותניא בספרי אחיך זה אח מאב מאחר אחיך זה אה מאם מלמר שאחיו מאביו קודם לאחיו מאמו כאחר שעריך מלמד שאנשי עירד קודטין לאנשי עיר אחרת בארצך סלמר שעניי א"י קורפין לעניי חו"ל ויושבי חויל פנקן ת"ל אשר ד' אלקיך נותן לך מכל מקום עכיל הספרי ותנא דבי אליהו (פכיו) הלא פרום לרעב לחמך ונו׳ ומבשרך לא התעלם הא כיצד אלא אם יש לאדם מזונות בתוך ביתו ומבקש לעשות מהן צדקה כדי שיפרנם אחרים משלו כיצר יעשה בתחלה יפרנם את אביו ואמו ואם חותיר יפרנס את אחיו ואחיותיו ואם הותיר יפרנס את בני משפחתו ואם הותיר יפרנס את בני שכונתו ואם הותיר יפרנם את בני מכוי שלו ואם הותיר יפרנס שארי בנייו וכוי עכייר וכחיג אמרינן בפיה דבים ענייך כלומר קרוביך ועניי עירך ענייך קידמין עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קידמין.

ב וז״ל הרמב"ם בפיי והמור והש"ע סעי נ' הנוחן
לבניו ובנותיו הנדולים שאינו חייב במזונותיהם
כדי ללסד את הבנים תורה ולהגהיג את הבנות
בדרך ישרה וכן הנותן טתנות לאביו והם צריכים
להם ה"ז ככלל צדקה ולא עוד אלא שצריך
להקרימו לאחרים ואפילו אינו בנו ולא אביו אלא
קרובו צדיך להקדימו לכל אדם ואחיו מאביו קודם
לאחיו מאמו ועניי ביתו קודמין לעניי עירו ועניי
עירו קודמין לעניי עיר אחרת עכ"ל ועניי עירו ועניי
אותם הדרים בעיר והבאים מעיר אחרת לכאן
נקראים עניי עיר אחרת אף שהם עתה בכאן ויש

חולקים בזה ותמור הכריע כדיעה ראשונה.

ב כתב המור בשם רב סעדיה נאון חייב אדם להקדים
פרנסתו לכל אדם ואינו חייב לתת צדקה עד
שיהיה לו פרנסתו שנאמר וחי אחיך עמך חייך
קודמין לחיי אחיך וכן אמרה הצרפית לאליהו ועשיתי
לי ולבני תחלה ואחיכ לכני וכוי ואחר שיפרנס
נפשו יקדים פרנסת אביו ואמו לפרנסת בניו ואחיב
פרנסת בניו וכוי עכ"ל ורבינו הרמ"א העתיק זה וויל
פרנסת עצמו וכוי אכיו ואמו אם הם עניים והן
קודמין לפרנסת בניו ואחיכ בניו והם קודמים לאחיו
והם קודמים לשאר קרובים והקרובים קודמים לשכניו
ושכניו לאנשי עירו ואנשי עירו לעיר אחרת וה"ה

אם היו שבוים וצריך לפרותן עכ"ל. ך והנה כבר כארנו כפי׳ רמ"ח פעי׳ ג' דזה שכתבו שאינו חייב ליתן צרקה עד שיהיה לו פרנסתו זהו בצרקה תמיריות מעשר או חומש אבל

רקיים מצות צרקה שלישית שקל בשנה מחוייב כל ארם אף עני המתפרנם מן הצדקה האמנם בעיקרי הדברים ק"ל מובא דאם נאמר דברים כפשומן ראלו קורמין לאלו ואלו לאלו דהכוונה שא"צ ליתן כלל למררנה שאחר זה ולפיז הא הדבר ירוע שלכל עשיר יש הרבה קרובים עניים וכיש לבעה"ב שהצרקה שלו מועמת ואיכ לפיז אותם העניים שאין להם קרובים עשירים ימותו ברעב ואיך אפשר לומר כן. ולכן נלעיר דבירור הדברים כך הם דבוודאי כל בע"ב או עשיר הנותן צדקה מחוייב ליתן חלק לעניים הרחוקים אלא דלקרוביו יהן יותר פלשאינו פרוביו וכן כולם כפררגה זו וגם בזה שכתבו דפרנפתו קורמת אם נאמר כפשומו איכ רובן של בעלי בתים פמורין מן הצדקה לנמרי לבד שלישית שקל בשנה וידוע דרוב ישראל הלואי שיספיק להם פרנסתם להוצאתם ולפ"ו יפמורו כולם מן הצדקה זולת עשירים גרולים וכמקימות שאין עשירים ינוועו העניים ברעב ואיך אפשר לומר כן וגם המנהג אינו כן.

ולכן נלעיר ברור דוה שכתב הנאון דפרנסתו קודמת היינו באיש שאינו מרויח רק לחם צר ומים לחץ ולכן מביא ראיה מהצרפית שבשם נפש ממש שהיה רעב בעולם דורי היה תלוי כמבואר במלכים שם ואם נותר לו לחם ומים אביו ואמו קודמין ואחיכ בניו וכוי אבל האיש שמרויח פרנסתו כבעל בית חשוב שאוכל כראוי לחם ובשר ותבשילין ולובש ומכסה א"ע כראוי וודאי, דחייב בצרקה מעשר או חומש מפרנסתו וחלק גדול מהצדקה יתן לקרוביו ועניי עירו ומעם מחוייב ליתן גם לרחוקים ועניי עיר אחרת ראליכ עיר של עניים ינועו ברעב ח"ו אלא ווראי כמיש ותרע לך שכן הוא דאל״כ איזה נבול תתן לפרנסתו שהיא קודמת וכל אחד יאמר אני נצרך לפרנסתי כל מה שאני מרויח שהרי אין נכול להוצאה כירוע אלא ווראי כמ״ש דלא קאי רק על סי שיש לו רק לחם מצומצם להחיות נפשו ונפש אשתו ובניו ובנותיו הקשנים.

ן וראיה לזה דלכאורה מה הומיף המור וכן רבינו הרמ״א ברברי הנאון בחשבון המדרטת שזה קודם לזה וחלא כבר נתבאר כן ולרברינו א״ש רמקורם כתבו הדינים שבספרי ובנמ׳ בסרר מדרגות הצדקה והיינו בעשירים או בע״ב אמודים שנותנין הרבה צדקה יקדים בהצדקה הקרוב קרוב קודם כלומר דמחוייב ליתן לכולם רק להקרובים נותנים חלק היותר גדול ורבר זה צדיך אומד הדעת ואיא לבאר בפרשיות כמובן.

2000

בתב הרא"ש (שם) ומדאמר אילו מיתרמי ליה חלחא מצוחא יהיב לכולי ביחיה שמעינן שאין אדם מחוייב לבובו הון רב בשביל מלוה [אחת] ואפינו היא מנוה עוברת כגון אתרוג ולולב וחלמודא בפרק לולב הגזול (מא:) חשיב גוומא על רבן גמליאל שהיה נשיא ישראל מה שנתן אלף זוז באתרוג אחד וגם תיקנו חכמים שהמבובו אל יבובו יותר מחומש (כמובות נ.) עכ"ל: ורבינו ירוחם כתב דברים אלו בנתיב י"ג חלק ג' (קד ע"ד) ובסוף כתב ומכל מקום בעישור נכסיו חייב לקנותו עכ"ל ולא ידעתי מנין לו ה]. והרשב"א (בחי ב"ק ט: ד"ה מהא) כתב מהא דאמריטן אילו מיתרמי ליה חלחא מצוחא יהיב לכולי ביחיה משמע דאפילו למצוה עוברת כאתרוג וסוכה אינו מחוייב לחת אפילו שליש ממונו וזה תימה איך [לא] הן נתנו דמים למצוה עוברת וכתב הראב"ד ז"ל כדי שלא יבוא לידי עוני ויפיל עלמו על הלבור וכמו שאמרו [(שנת קית.) עשה שבתך חול ואל תלטרך לבריות וכן אמרו] המכוכו אל יכובו יותר מחומש שהעוני כמיתה ומכל מקום לא כמיתה ממש אמר הרב שלא אמרו אלא במצות עשה בשב ואל תעשה אבל במצות לא מעשה אפילו כל ממונו עד כאן לשונו:

טור <מכון שירת דבורה> עמוד מס 637 ה (או״ח תצה - תרצז) יעקב בן אשר (בעל הטורים) הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה

ביאור הלכה או"ח תרנ"ו

בעריניט דעכ"פ לל גרע משם ולפשר דיוםר מוה: * אפילו מצרה עוברת. לנ"ל וכן הוא דפום ישן ור"ל דלף דסמם לא לחיר כמליה עובר מ"ר מלח היו דיום לל מעתה אי לחבו הון רב וכדלים בל במ"ר וחיו. והנה על עלם הדין דמביאר כאן נשור לאורה ל"ע מסוגית להי לום הו לב וכדלים בל מנות לומי"און לענין לעלית לרגל והם מיירי שאין לו מסוס כל ולו הל מיירי שאין לו מסוס כל ולו הל מיירי שאין לו נססים כל ולו חל מיירי שאין לו נססים כל ולו חל מיירי שאין להאורה לפי קוצה להייל דב"ק אשר ממט טבע דין השורש דללן אינו מחייב לחם כל לשר יש לו בענין מלוה ואף רק שליש כיחו נות מחייב לחם כל לשר יש לו בענין מלוה ואף רק שליש כיחו ג"כ אין מחייב וגם עובר למורה קשה לפ"ו דמא רטים שייר ושיעור וה טדאי היה רק מלק מהוט. ולמען לישב הקוגיות שלא יהיו סוסרות היה אפשר לכלורה משה לר"ג ביתר מהוייב להן לכהן שליים שוה הול לשנה הל און מות מחייב להשל להיה אמרו וה אין אנו מחוייבין מן הדין דכיון לאיט שלא חסום הרגיל לעום הוא אין מות מחוייב לא אחרו נותן למדי הוות לשל כל מנכרה לו וזה אין אנו מחוייבין מן הדין דכיון לאיט הלהם הרגה יותר משירה ומ"ד דהש"ק דעד שלש מיו מסוריב וש"ו העלה הווה אין לו מחוייבין מן הדין דכיון לאיט לולה חלהם כפי שיה הרגיל לעום הוא אלין מעו מחוייבין מן הדין דכיון לאיט לולה מחוה הרגיל לעום הוא אלין ממוח מחייב וע"יו דהיו ללעו שלא לחסוב במוח מייבה בתורה לכל ישראל שם יה אף מעו וההאיל לקרו שלא לעום הוא אלין ממוחי מועיל מייב בשור והביל ליש מחוי לביע בשלה ומשר של בשור ובהאיל אום הוא לשון לושלה מייב להון מון להה חייב לחת מסן לגל שסוח לך למוד אל לעו בהוא לא לכני לעו שלא אול לו עדיון וווי לא עדיין הון להה חייב למיח של להיותר כל לעו לל שיין בשל לו עדיון הון להה חייב למיח מול לביות בשל לל משת לב"ל היום בל ליון משור הועם השלם היום להיום לא מון להיו הלון לה היו התלה ול היום בשלה לא לל בשה לה לא שייך כמי שלין להיו הון לה היום המשה ביון להיול און הווה לל כיעת בשל שחלק על הג"י והכת"ה בהיו להפע היום הווי לל משת בית לושל מות היול לתות היול לתות היול לתות היול לתות היול למות היול הוויל לא משמה ביון שהיון להיול לה ברי הושלת ולא היול הוו לא מות היון היולה היול נשב לה של היול הוו הלון היול הוו הלון היול היול נשב היום המות היול היול היול הווי לא מות היול הוו הלון היול היול הוו הלון היול הוו השל

בכל עה וכי ס"ד שיוליא אדם מעשר

שלו לזון בניו הקפנים. ולפנין לקנות

מלות בכיח הכנסת בתעוח מעשר

כ"ל דאם בשעת קניית כמעת היה

דעתו על זה שרי דהא המעות

ללדקם אזיל ואף שהוא נהנה במה

שמכבד לקרות אחרים לס"ח אין זם

איסור שהרי בכל מעשר יש טובת

כנאכ לבעלים מה באין כן אם בשעת קניית המצוח לא נתכוין ליתן

ממששר ואח"כ רולה לפרוע ממששר

. ס"ל כפורע חובו ממעשר כנ"ל בזם

וכתב בדרישה בשם חשו' מסר"ר

מנחם שמוחר ליחן מן כמעשר לכיוח

בעל ברית או להכנים התן לתופה

או לקנות ספרים ללמוד בכם

ולהשאילן לאחרים ללמוד בכם אם

אטינ דחיחה בפיק דבחרה שהפילו מה שחים נוטליו

140

אל הרמכ"ה כפ"ז מהמ"ע מכרי והא כהוכות דף ס"ו פ"כ: ב ממימרא דרכ אלעי כאושא החקינו וכו' שם דף כ' פ"א ומשמע ליה דמצוה מן המוכחר לכונה רומש וכ"ג מהירושלמי דרים פאה: ג גם זו מהירושלמי שם: ד שם דף כ' ע"א: ה שם דף ס"ו ע"כ ("פי' שכלאן הכי מחויב על כל פנים לעשום מלום זורולם לפטור ממנם כמעשר חיט רשחי חלל חי רולם לעשות כן מלום שחינו לכל מחויב רשחי): ו מימדת דרב חסי כ"ב דף סי שיח ומיימי לה מקרח: ז לשון המימר כס"י מסת"ע ממימרח הרמב"ם כס"י מסת"ע ממימרח דר' ינחק סנופן פרופס לעני וכו' שם ע"כ: זו לשון הפור וכ"ל הפמ"ג: מ ממימרת דרכי ינחק לפיל ומתרכש משלי של פסוק שוכ חרותם ירק:

כנסת הגדולה (סי' רמ'ם ס'א בתנ"ה)ואין לעשות ממעשר כר'. נ"כ (סי שים חנשים מתפריםי מתשונם מעשר ולח כרחוי כי מתחלה משבה זכה כרפני כי המתמכה אין מפניטין או פקרן פי שירוימו ולחר בירויתו מפריטין עוסריות לכד רק ממה שירויתו יותר על הוא למספחלים לי ויותר על וחלה הדברים הדריכים לפורר בי מהמוחר יסריטו לזם אני אומר כי ליום יוצאים כדה יית כי לריך כתחלה כרי שיכח מותר לנכוי לש"י ושיוכה כזה למעלת סעושר שיעשם חשכון מכל חשר יש לו ומכל עשרם יפרים חחר לם פחום ולח יוסר וחם ישחר של חשר פור גדכרים הלריכים לכ" ויקח המעש" כמו שחמרתי וחם יקלו עוד לעשות יותר מתין לעשות חשכון עד סוף ספנס ויסרים מסריות התמישוי כן כפרק מגיחות כחשה המכוכו חג יכוכו יותר מתומש סוף דכר העשה כאחר משני אוסנים סכוכר כוא העוב ומה" יכוח ספוב ויכין כרכם עד כלי די ועל כחתרים נחתר חולת חדם חסלף כו' ויוסר שלח יוסיף מהמעשרות וגם לח

במות (א) שהרויח . ואם סיים לג נעסף אחד כיוח וכעשק אחד ספסד עבה"ע של סרכ מהי"ע זיל שכתב כשם שער אביים סיים ע"ד מאם כשנה שיים לו הספר היים לו מהכון שהיים לו ספשד ואם כן מה שביים לו ירוח אח"כ כוא ענין אחר ואינו ממאל הריוח את הספרה אכל אי של היוח של ביוח ש"ש וכיול כוה כתב כתשוכת חות יאיר בהשתפות לוף רי"ב ע"ש ועיו במשבת עור הייוח היים שיים בשנה או ימלא הספרת הן כייוח ש"ש וכיול מום לא נהם כתב כתשוכת חות יאיר בהשתפות לוף רי"ב ע"ש ועיו במשבת עור הייוח והספרה כיים בנה את לעול נוכח שנים לא נוכח לא בהיוח והספרה כיים בנה את לעול נוכח ביות לא נוכח ביות המשפח היים בנה את לעול נוכח וע"ש בהי"ם מכן המחבר בית לחם יהודה (סימן רמ"ם סעיף א' בתנ"ה) ואין לעשות מטעשר שלו דבר מצוה כו'. (עם"ך ופ"ו מש"כ כענין קניים המנות מש"כ בענין קניים המנות מש"כ כענין קניים כמצום כנהכ"ג כמטום מעשר) ושיקר שים לנהוג במעשר שיחיה לו פנקם מיוחר למעשר והנכון לקנוע מכ"ם עד שכ"ם ומי שחין לו פיקם וקנה פתורם ביחד ויש לו כיות בחיום פתורם ובחיום כתורם פתורם בוודחי לריך לחשוב ססיוק נגד סריות מך אם קנם איום סחורה והרויה ואחר רכע שנה קנה כחורם והזיק אם עדיין לא נתן מעות במעשר יכול לוכום ההיוק כמוםו סריות וחם כבר נתן משום מעשר מיד לעשות מקודם חול ימין ישר נששות מקודם חון וכש"מ של ש"י כיי פ"י מאין שם ובתר נדש"ל אך יולה לי למלן דוודאי אם כוא מטע כמקום כשורם ידוב במקום כשורם אן למכור בם שומן כואלה מתחלה כשכיל זה כדבר כאלוי לקטת או למכור דכוודאי גם כואלהי

יסחות כי כל המוסיף גורע כי

ברכי יוסף

(סימן רמ"מ טעיף א' ברג"ה) כנרן נרות לבית הכנסת וכר. לכל הדכרום אין נכאס לסקל שאם כוא לכיך למשרת יוסיף כעדן שכירותם ממשות מששר כעדן שכירותם ממשות מששר כששנה דלפי רוכ השכירות ימלת משרחת כרלונו וחותה

יורה דעה רמם הלכות צדקה רבום א כפי צורך העניים. וכדלקמן סימן ל"ג: ב וחוסש רבום (א) רק יתננו לעניים. וכ"ש לפרוע כסס מסים דאסור זה שאמרו כו' . ונרחה דה"ה במעשר לבינוני שנותן שנה זה שאמרו כו' . ונרחה דהיה כמעשר נבינוני שמתן שנה לדקה מכל מקום מיקרי זה פורע חובו מן הצדקה ראשונה מעשר מהקרן ואח"כ מעשר מהריוח וכן משמע בפרישה ס"ג : בזרוע נחשב לגדקה מכל מקום מיקרי זה פורע מובו מן הצדקה במרה במר שלו בו' . מהרש"ל והדרישה כחבו כשם חדע דהא גם במה שאדם זן בניו הקשנים אמריון בפרק נערה ג ואין לעשות מסעשר שלו בו' . מהרש"ל והדרישה כחבו כשם השובח מהר"מ דכל מצוה שחבה

חתן וכלה לחופה וכה"ג וכן לקנות ספרים ללמוד בהם ולהשאילולאחרים ללמוד בכם אם לא כיה יכולת בידו ולא כים עושה אוחה מצום יכול לקנות מן המעשר ע"כ ובחשו' מהר"מ מרוטנבורג דפום פראג סי' ע"ה כחב ולפזר מעשרותיו לעניים (לל לבניו) הנדולים כחינו חייב לטפל בהם מוחר דאפי' לאכיו מוחר לחת אם כוא עני משום כבוד אביו אבל (נ"ל וכ"ש) לבניו דמותר במקום שאיןבעיר חקנה לחח לכים של נדקם עכ"ל ומשמע דמותר חפי' יש כידו יכולת לפרנס ממקום אחר דזה כוי לדקה כדלקמן סימן רנ"א ס"ג: ד משלישית השקל. והוא שחות אוקיא של כסף . טור . וסיינו למ'פ לקמן ר"ם ש"ה דה' שקלים היינו ב' חוקיות וחלי לרש"י ולמ"ם כרב שם שהוא בערך ב' זהובים ריינים (וכתוב בסגסת דרישה דהיינו ה'

לידו כנון לסיום בעל ברים חו לסכנים רמם כמה חייב ליתן וכיצד יתננה . ובו מ"ז סעיפים:

א אישיעור נתינחה אם ידו משגת יתן א כפי 🔀 או 🤻 צורך העניים ואם אין ידו משנת כל כך ייתן ער חומש נכסיו מצוה כן המובחר (ב) ואחר מעשרה מרה בינונית פחות מכאן עין רעה ב [ג] י וחומש זה (b) שאמרו שנה ראשונה מהקרן מכאן ואילך חומש (א) שהרויח בכל שנה :

הגה ד ואל יכוכו אדם יותר מחומש שלא ילטרך לכריות (כ"י כשם הנמ' ם' נערה שנחפחחה) ודוקה כל ימי חייו הכל כשעח מוחו יכול לדם לימן צדקם כל מים שילום (נ"ז שם ש' מילח המשם יה ותיים לם רי"ף וכל"ם וכ"ן ומרדכי) ל [ד] " ומין לעטים ממעשר שלו דכר כ"ף וכל"ם וכ"ן ומרדכי) ל [ד] " ומין לעטים ממעשר שלו דכר מצום ("ב) מצום ("ב) כגון נרום לכים הכנסם או שחר דכר מצום ("א) רק

, לעולם לא יִמנע ארם עצמו פחות ד משלישית (נ) השקל לשנה ואם נתן פרות מזה לא קיים מצות צדקה:

ג (ה) יצריך ליתן הצדקה בסכר פנים יפות בשמחה וכמוב לבב ומתאונן עם העני בצערו ומדבר לו דברי תנחומין [ו] יואם נתנה בפנים זועפות ורעות ה הפסיד (י) זכותו:

יהובים בזמן סוס) אינ סטקל סוא ד [1] אם שאל לו העני ואין לו מה יתן לו לא יגער בו ויגביה קולו עליו אלא שלים כייני"ם טאליר וסיינו זמוכ יפייסנו בדברים ויראה לבו המוב שרצונו ליתן לו אלא שאין ידו משנת: פוליש וא"כ חיוב הלדקה הוא עשרה - הנה ואסור להחזיר העני השואל ריקם אסילו אין נומן לו רק גרוגרה אסח שנאמר אל ישוב דך נכלם (לשון הפור

גדולים כו' וע"כ נהנו בארצוח האלו לקמן שי' ר"ן כשם הרמב"ם): שהנבאי לדקה הולך בבהכ"נ שני והמישי לגבות מעות לדקה מכל אחד ואחד ואשי' נוחן מהפחות שבמשכעות הוא נוחן יותר משלישית כשקל

לשנה ומנהג נכון הוא. ואע"ג דבא"ח של הרא"ש הנדפס בסוף הסדורים כחב שיחן בכל סוף שנה זהוב וחצי היינו למדם חסידות אכל מדינת אין חייב אלא בשלישית השקל לכל השנה כדמשמע בש"ם ופוסקים: ה הפסיד זכותו. אפילו נחן לו סרבה ועובר על ולא ירע חידושי רע"ק ביאור הגר"א

(סימן למ"ט סטיף ה" נכנ"ס) כל מה שירצה. ובשאלתות (פ" תרומה) וכ"ח התלתא ולא יותר כ"ש והביאו במש"ו א"ת (סו" תרנ"): (פ"ו ס"ק ה) היהה דעתו פ"ו שרי. ובשל"ה (דרם"ב) כתב דמ"ם אם הוא מוסף ליתן יותר מתבירו א"י ליתן ממעשר שלו רק כשיעור מה שרצו כ"ב מובירו א"ת בות לא תועיל לקופה של מה שרצו כם תבירו ליתן דתא בות לא תועיל לקופה של

פתחי תשובה

(סימן נמ"ט סעיף לי נכנ"ס) כ"ל מה שירצה. ובשאלחות (פ' תרוטה) וכ"ח דתלתא ולא רוכ"ל [א] שישור ס". כש"ש ה"צ נ"ש: [ב] וא' מעשרה כו'. מפרי הביאו רוט" או "הוצ"ח ביטיו הביאו בסש"ז א"ח (סי" הרצ"): (פ"ז ס"ק ל) דורד דעתו ע"ז שרי. ובשא"ז הוצ"ח ביטיו מוצ"ח ביטיו מוצ"ח ביטיו מוצ"ח ביטיו הוצ"ח ביטיו הוצ"ח ביטיו הוצ"ח ביטיו הוצ"ח ביטיו הוצ"ח ביטיו ביטיו הוצ"ח ביטיו הוצ"ח ביטיו הוצ"ח ביטיו ביטיו הוצ"ח ביטיו ב

רכום (b) שאמרו. ונכמה דה"ה מעשר לכינוני שנושן שנה רחשונה מעשר מהקרן ואח"כ מעשר מהריות . ש"ך : (ב) מצוה . מהכש"ל והדרישה כחבו כשם השובח מהר"ם דכל מנוה שהכא לידו כגון להיות כעל בריח או להכנים חתן וכלה לחושה וכה"ג וכן לקנות ספרים ללמיד כהם ולהשאילם לאחרים ללמוד כהם אם לא היה יכולת בידו ולא היה עושה אוחה מצוה יכול לקטם ממעשר וכן לפזר מעשרותיו לבניו כנדולים שחינו חייב לפסל כהם מוחר דחשי לחביו מוחר לחת אם הוא פני תבום ככוד אביו (וכ"ש לבניו דמוחר במקום שאין בפיר חקנם לחם לכים פרי תפום לכדר חביר וור ש זכניו למרנסם מתקום אחר דזהו הוי לדקה) ובפ"ז כ' דאסור לפרופ בהם מסים ולענין לקטוח מלוח בכהכ"ל במעוח מעשר כ'ל דאם בשעח קניים כמלוח היה דעהו על זה שרי דהה המעוח ללדקה אדל ואף שהוא נהנה הה בכל מעשר יש פובה הנחה לבעלים משח"ב חם בשעה קרייה המצוח לה היה דעהו וחח"כ רוצה לפרוע מהמעשר ה"ל כסרוע חובו מן המעשר וגם

ימנהת מבותם לרצוי וחות? לכים ומנום להשחינם והחרים היל חין נו רשום נמשט זימה של היל במון ולה במשור היל שמי השורה משטה היל שם של הלפרוש במשור היל שמו היל שמה היל שמי השור היל שמה היל שמי השור היל שמה היל שמי השור היל שמה היל שמי השורים למולה להיל הלה שישור השם ומשור מלפוש ממשבר הול הלא ההר שישור השם ומשיל המשורה מהמשבר וב" משור השם ומשור משור השור היל היו מחויב להפריש ממשבר הול הלא ההר שישור השם ומשיל המחורה מהמשבה ע"ש: אדם שנור כשת של היל בישור היו של היל ביו בלמי היו משור השם ממשור היל משור הישור היו משור הישור היו משור הישור ה

בתבו המור והשיע שיעור נתינתה אם ירו ואם אין ירו משנת כל כך יתן עד חומש נכסיו משנת יתן כפי צורך העניים שיתבאר בסי רין מצוה מן המובחר ואחד מעשרה מדה בינונית פחות

מכאן עין רעה וחומש זה שאמרו שנה ראשונה מהקרן מכאן ואירך חומש שהרויח ככל שנה עכיל וכן במעשר הדין כן כמובן וכתב רבינו הרמ"א ואל יבזבו אדם יותר מחומש שלא יצמרן לבריות (מונות כ") ודווקא כל ימי חייו אבל בשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה עכ"ל (oo o"), ומשמע שם בגמ' דעד מחצית נכסיו יכול לחלק בשעת מיתה ולא יותר והמעם פשום שלא יעביר הרבה נחלה מהיורשין ועד מחצה יכול לחלק לצדקה דזהו כחולק עם יורשיו מחצה לו לנשמתו ומחצה ליורשיו (כיל).

ב ויש להבין כדברי המור וש"ע דלמאי כתבו אם ידו משגת יתן כפי צורך העניים דכיון דחומש או מעשר מהוייב ליתן ויותר מחומש אינו רשאי ליתן א"כ ממילא הוא כן דאם הוא עשיר גדול ויש במעשרו או בחומשו צורך כל העניים יספיקו כל צרכיהם ואם אינו מספיק מה יעשה והו"ל לומר דכל אדם מחוייב ליתן חומש או מעשר ומזה יספיקו לעניים. ונלע"ד דה"פ דבאמת שיעורים אלו דמעשר וחומש אינן מן התורה ומדרבגן הוא דאסמכוה אקרא דוכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך שני עישורים כמבואר בבתובות שם דמעשר מן התורה הוא רק בתבואה ולא לעניים אלא מעשר ראשון ללוים ומעשר שני נאכל בירושלים לבעלים ורק אחת בני שנים יש מעשר עני והיא נוירת התורה ולא שבה נפמרו מעשר שני מצרקה כמובן.

ר והחיוב מצרקה מפירש בתורה בכמה פסוקים וכי ימוך אחין והחוקת בו וחי אחיך עמך פתוח הפתח את ידך לו וגוי די מחסורו אשר יחסר לו לא תאמץ את לבכך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון והשיעור מזה כמה שהאביון צריך כדכתיב די מחסורו אשר יחסר לו אמנם הרבר מובן שלא תצוה התורה ליתן כל מה שיש כו לעניים והוא ישאר עני ודרכיה דרכי נועם ובאמת בזמן שהיו ישראל בארץ והיה מצכם פוב ועניים היו מועמים היו יכולין לקיים די מחסורו וגו' אכל כשגלינו מארצינו ועניים נתרבו ועשירים נתמעמו ואם אפילו יחלקו העשירים כל מעותיהם לא יספיקו להשלים לכל העניים די מחסורם לכן תקנו חכמים מעשר וחומש ולא יותר דבהכרח לתת גבול וכמו שאמר רבא בתענית (ן:) כולהו מצינא לבר מהא לפתוח הפתח ולומר כל דצריך ייתי ויכול משום דנפישי חילי דמחווא שהרכה עניים יש שם וקא מרציא הרוא שיש.

מכליא קרנא ע"ש.

ד ולפיז היפ שיעור נתינתה אם ידו משגת כלומר
שהוא עשיר גדול ועניים שם מעמים יתן כפי צורך
העניים אף אם אין בזה לא חומש ולא מעשר מפני
שזהו עיקר המצוה של צרקה ליתן די מתמורו אבל
אם אין ידו משגת כלומר או שהוא אינו עשיר כל

כך או שעניים מרובים יתן עד תומש או מעשר ואף שאין בזה די מחסורו הלא א"א יותר וגראה דאף מי שאינו נותן מעשר מים מצות הצדקה קיים אלא שלא קיימה כראיי וזהו כתרומה שנותן פחות מנ' שהיא מדה בינונית וכדברינו משמע גם ברמבים רפיז ממתנות עניים שכתב מ"ע ליתן צדקה לעניי ישראל כפי מה שראוי לעני אם היתה יד הנותן משגת וכוי ולפי מה שחסר העני אתה מצוה ליתן לו וכרי בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת נותנין לו כפי השגת ידו וכמה עד חומש מצוה מן המובחר וכו' עכ"ל הרי מבואר כדברינו,

הגדולים מה שבררנו הדבר מוכרע כדעת הגדולים הסוברים דמעשר כספים אין להם שום עיקר מן התורה (כ"ח נס"ם של"ח ותשו׳ פנ"י ס"כ) ויש שהביא ראיה מכאן דמעשר כספים הוא מן התורה (מ": מס) ותמיהני דלפי מה שבארנו אדרבא ראיה מכאן להיפך ועיקר חיוב בצדקה מן התורה הוא ליתן לו די מחסורו ומעשר וחומש תקנתא דרבנן הוא וכי תימא כיון רמדאורייתא חייב ליתן די מחסורו היכי אתו רבנן ותקנו שלא יתן יותר מחומש אף דלא יספיק לדי מחסורו הא ליק דלבד מיש בסעיי ני עוד זה גופה דין תורה הוא שלא יחלק אדם כל כספו לצדקה כדתנן בערכין (כית.) מחרים אדם מצאנו ומבקרו וכוי ואם החרים את כולם אינם מותרמין וכוי מנא הניים רתיר מכל אשר לו ולא כל אשר לו וכוי עיש וכיכ הרמב"ם סוף הלכות ערכין לעולם לא יקדיש אדם כל נכסיו והעושה כן עובר על דעת הכתוב שהרי הוא אומר מכל אשר לו ולא כל אשר לו ואין זו חסידות אלא שמות וכוי אלא כל המפזר ממונו במצות אל יפור יותר מחומש וכו׳ עכ״ל הרי כפורש דמן התורה אסור לחלק כל נכסיו ואיכ בהכרח ליתן שיעור ולוה נתנו חכמים שיעור כעין דאורייתא מעשר והומש משום דמתבואה היה מעשר ראשון ועוד מעשר אחר או מעשר שני או מעשר עני ואסמכוה אקרא דוכל אשר תתן לי ונוי דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון (כנ"ל כרור) ונ"ל דלפדיון שבויים רשאי להוסיף על החומש וכן לרעבים וצמאים וכיוצא בהם בדבר

שיש כזה פקוח נפשות ומחוייב בזה להוסיף.

ן ומבואר בירושלמי דפעם ראשון נותנין המעשר א
החומש מהקרן ואחיכ מהריוח והדבר פשום שהאב
הנותן לבנו ולבתו נרוניא או שארי מתנות אעיל
שהאב הפריש כבר מעשר מממונו מים כשבא לידם
צריכים להפריש מהקרן מעשר או חומש ואחייכ מהריוח
וכן כל כיוצא בזה כנין שירש מאביו מעות או משארי
קרובים אף שהם הפרישו המעשר צריך הוא להפריש
מחדש וכן הסכימו הגרולים (פל"ס ופוד נדולים פפ"ת פק"ה)
ואעינ דבמעשר תבואה אינו כן כבר בארנו דאינו
משעם זה אלא דונמא בעלמא הוא.

. 78

לבכיו או לשכור להם מלמד ואין לפרוע חובו ממעום מעשר אבל לבני עניים אחרים מותר, ומנוה רבה איכא בזה:

בינולים אבל הרולה להכוהג בנדקה במדה בינולים אבל הרולה להתנהג בעין יפס לריך להפריש מנכטיו אהד מחמשה ואסמט חז"ל אקרא דכהיב וכל אשר תהן לי עשר אעשרנו לך ") שני פצמים מעשר עולה חומש. וההנהגה בזה יהיה ג"כ כנ"ל פעם ראשונה מהקרן ומכאן ואילך מהריוח שיזדמן לו. ואופן החלוקה של מדת חומש מהנכון לחלקם לחלאין באופן זה הייט מעשר אחד לבעלי בורה כי הוא דומיא דמעשר ראשון הניתן לכהנים לכהנים

וכוים למטן יחזקו בתורת ה' כדכתיב בקרא ומפשר שני לשאר לרכי מטיה וכשין זה מלאתי בשיטה מקובלם כתיבות מ"ט בשם הרב המשילי ז"ל ש"ש:

ד לנור זה כבאר פרש אחד הטוגע הרבה בענין לדקה "" י"א דמה שאמרו דרומש הוא מדה יפה הפ"מ בשלא טודע לו שיש בעיר עניים התאבים ללחם או ערומים שלריכים לכסות אבל כשיודע שיש בעיר אלמטת ויתומים וכה"ג אנשים מלוקים כאלו שאין לאל ידם להושיע את עלמם מחויב מדינא להפריש עד חומש נכסיו וכן משמע מדברי הגר"א שדעתו כן וה"מ כשידו משגת ליתן שיעור זה הגר"א שדעתו כן וה"מ כשידו משגת ליתן שיעור זה אבל אין מחויב לדהוק את עלמו לזה רק מלד מטה וכנ"ל

") ומדלה רימו הכתוב שיתן פ"ה חומש משמע דטוב יותר שיפריש שני פעמים מעשר כל מעשר רומו נסוד גדול המד שכתבו הספרים וע"כ מהנכון בלה לערבב ענינו הח"כ מנחתי שכ"כ בברכי יוסף [ומ"מ מי שירצה ליתן יותר ממעשר וחומש היט יכול ליתן ג"כ הרשות בידו עיין בס"ח ויותר עוב שיפריש מעשר כלמלום כי כתבו הספרים דתח"ש רקישין ניזונין בזכות מעשר והיותר יתן בתורת לדקה בעלמה] גם מנחתי בספרים דהוח זכר למה שהפרישו ישראל מתבוחותיהם שני מעשרות בכל שנה בשתים הרחשונות של שמעה המעשר רחשון ושני ובשנה השלישית מעשר רחשון ומעשר עני וחף דשם היה המעשר בנ"ק ס"ע וה"כ חין עולה ביחד חומש זה חינו דהלה הפרישו ג"כ מתבוחותיהם תרומה גדולה שהיה חממישים ועולה בס"ה מעש יותר מחומש:

אוצר התכמוף.") הנ"ה י"ה דמה שהמרו וכו". הוא נוכע מפירוש המשנה להרמב"ם בפ"ה דפהה דו"ל ומה שהמר בכאן גמ"ה אין לו שיעור רולה לומר לעזור האדם בגופו אך שיעזור אותו בממונו יש לו שיעור והוא חמישית ממונו ולא יתחייב לתת יותר מחמישית ממונו לבד אם עשה כן במידות חסידות ואמרו (היינו בירושלמי פ"א דפאה ובפשות ליינו שם המדפיסים) נמנו באושא להיות אדם מפריש חומש נכסיו למלוה וביאור זאת ההלכה אללי מה שאומר והוא כשהאדם יראה שבוים שהוא חייב לפדותש כהשר לוה הקב"ה או רעבים או ערומים שהוא חייב להשביעם ולכסות מערומיהם כמו שאמר די מחסורו אשר יחסר לו ופירושו למלאות -חסרונם כשיהיה מה שיחסר להם או מה שילטרכו לפדיונם פהות מחמישית ממונו או כפי חמישיהו אבל אם יצטרך להם יותר מן ההומש יחן חמישית כלכד ויסחלק מלחת עוד ולא יהיה עון עליו בהמנעו להשלים כל מה שצריך להפ לפי שלרכם יותר מן החומש אבל אם לא נזדמן לו דבר מאשר זכרנו יוליא החומש מן הריוח ולא מן הקרן ויתנהו בלרכי מלוג. שכ"ל ולכאורה הלא בגמרא שלנו משמש דהתקינו שלא ליתן יותר ע"ש בדף מ"ש ובדף ס"ו ע"ב בקושית הגמרא על מר פוקבא והוא קאמר דיש כזה מדח רסידות גם בגמרא שלנו משמע דהוא רק מדה טובה ומלוה להמכוכו ליתן עד הומב והוא קאמר דיש בזה חיוב מלד הדין ויש עליו עון אם ימנע מן החומש גם מאין חידש הרמכ"ם דחומש מן ריוח ולא מן הקרן כלא בירושלמי מסורש דשנה ראשונה מן הקרן אך באמת ניחא הכל דהרמב"ם בפי' המשנה סובר דלשון הירושלמי דקאמר בחושה נמנו שיהה חדר מפריש חומש נכסיו למלוה משמם דלריך להפריש מדינה ולה למנוה בעלמה ובכבלי החמר המכובז משמע דהוא רק מדה טובה בעלמא גם בכבלי לא נזכר דהוא מן הקרן ודרך הבכלי לפרש יותר וע"כ מחלק בין ענין לענין והוא דהבבלי מיירי היכא דלא קיימי עניים והוא מכזכז נכסיו ומחפש אחר עניים ושאר מלות להלק להם ולכך חומש הוא רק מדה עובה בעלמה ורק מן הריום [ושחרי פוסקים לה הזכירו דבר זה דמן הריוח משמע דלה ס"ל כוותיה בזה] והירושלמי מיירי היכה דקיימי עניים לכך עד חומש לריך להפריש מדינה הם ידו משגת כדי לקיים די מחסורו השר יחסר לו ומה שחמר נמנו וכו' **בינו** שהסכימו ביניהם דמה שאמרה תורה די מהסורו היינו רק עד חומש מנכסיו ולא יותר ועי"ש בירושלמי עוד שכן היתה בידם מתחלה הלכה למשה מסיני ש"ז ושכחוה והזרו ויסדו וכיונו למה שנאמר מתחלה ההלכה ש"ז (ומה שהקשה שם בירושלמי אח"כ עד היכן חד אמר עד כדי תרומה וכו' היינו עד היכן הוא השיעור האחרון למטה דנימא דאם חיסר השיעור הוי כלא **קיים המלוה כלל דומיא דמאי דאמרינן בבבלי ונפסק ביו"ד דבפחות משליש השקל בשנה לא קיים מלות לדקה כלל] וס"ל** להרמב"ם דהיכא דקיימי שניים לא תקנו רבנן בזה כלל דאל יבזבו יותר מחומש דאם רוצה יכול להפריש ממדת חסידות ונפקא ליה להרמב"ם זה מהא דאיתא בתענית כ"ה גבי אליעזר איש ברתותא דהוו טשו מניה גבאי לדקה דכל מה דהוה גביה הוי יח כ להו והלא הוא יותר מחומש אלא ע"כ משום דנבאי לדקה היו הולכין עבור העניים והיה עושה כן ממידת חסידות ובהכי ניחא קושית פכל גבורות ארי ע"ב וע"מ כל נכסיו אפור לחלה מדכתיב מכל אבר לו ולא כל אבר לו גבי מחרים לגבוה וכ"ם להדיוע וכמ"ם בערכת 0

וכן

באישא המבזבז אל יבזבז יותר מחומש פדה ילטרך לבריות אם לא מי שהוא עשיר מופל: משמע בפוסקים דעליו לא היתה התקנה (עיין ב"ק ע"ב בתוד"ה אילימא יבחכמת אדם הלכות כדקה)

וכנ"ל ועיין בהג"ה שהארכנו בזה : בר"ל בי יבואר פרטי דין המבובז צדקה : א"רת: כמובות מ"מ ") דהתקיע הו"ל

כ"ח [ואף די"ל דהיכא דקיימי פניים נהדיום פדיף מלגבוה דבם הלא אינו מחויב ניתן כנג רק שהיא רולה מפלמו לנדור לגבוה משח"כ הכח דחייבתו התורה ליתן להם דבר מה מ"מ הלח לחלק כל נכסיו שישחר הוח עני בידחי חינו מחויב דחייך קודמין להיי הבירך] וע"כ לא שייך לתיתני ע"ו אין לו שיעור כמו דלא חני על תרומה שאין לו שיעור משום דאסיר לעשות כל שדהו תרומה וכמו דמשני בירושלמי שם ובהכי מתרלה קושיה השניה של בעל גבורות ארי על הרמב"ם ע"ש ומה שהתקינו שלה לבזכז יותר מחומש היינו כמבזכז מעלמו דומיא דמהרים אדם מלאנו ובקרו שם בערכין כ"ח ע"א שאין מלווה על זה כלל דאי מיירי היכא דקיימי עניים 'א אתיא שפיר כל כך הה"ו דראב"ע שם ע"ש. נ<u>חזור לענינינו דהיכא דקיימי</u> עניים ם"ל להרמב"ם דמדינא חייב עד חומש נכסיו ובהכי נתיישב לי מה שכתב הגר"א באגרתו הק' עלים לתרופה שכתב לב"ב וז"ל שם שלמע"ה שתפריש את החומש כאשר לויתיך ולא תפהות כאשר הזהרתיך כי בפחות מזה עוברים כל רגע על כמה לאוין ועשין [היינו הלאו דלא תאמן ולא תקפון ועשה דפתוח תפתח את ידך לו נתן תתן כי ימוך אחיך ונו' ותי אחיך עמך] ושקול כאלו כפר בתורה הקדושה ח"ו שכ"ל [היינו מה שאמרו דהוא כאילו שובד ש"ו ונקרא בליעל] ולכאורה הוא נגד הגמרא דמגמרא **מ**שמע דאין מחויב מלד הדין בחומש רק שהמבזבו לא יבזבו יותר מחומש וע"כ דהגר"א מיירי היכא דקיימי עניים וס"ל להגר"א כמו הרמב"ם דהיכא דקיימי **פ**ניים מחויב מדינא עד הומש נכסיו אמנם מדברי הרמב"ם בהלכות מתנות עניים פ"ח שכתב בא פני ושאל וכו' עד חומש נכסיו מלוה מן המובהר ע"ש משמע דס"ל דאפילו היכא דהיימי עניים אין מחויב מן הדין להפריש הומש נכסיו רק למצוה מן המובחר וסותר לפירושו ומה שלא הזכיר הרמב"ם החקנה דאל יבזבו יותר דאזיל לשיכתים דבקיימי שניים מותר ומידת חבידות איכא נמי בזה אמנם קושיתינו הנ"ל קשה דסותר לדבריו בפירושו ואולי י"ל דבחיבורו **איירי דאין ידו משנת כריות ליהן עד חומש נכשיו לכן הוא רק מלוה מן המובחר לדחוק עלמו לזה משא"כ כשידו משנת** לזה נהי דחין יכול ליתן די מחבורו של העני הלח עכ"ם מה שיכול ליתן חמחי לח יהן וחולם חעפ"ב ק"ה עדיין דמלשון הרמב"ם בהיכורו והשו"ע משמע לכאורה דאם ידו משגת יהן כפי לורך העניים אפילו יותר מחומש וכמ"ש היפ"מ שם בירושלמי ומפירושו במשנה משמע דיותר מחומש חין מחויב ליחן דע"ו נמנו כחושה שם ומשמע הפילו ידו משנה דהל"ה אפילו חומש אין חייב ול"ע. ומש"כ הרמב"ם לענין פדיון שכוים עיין מה שכתבתי לעיל כפתיחה חודות זה. נחזור לעניננו דהיכה דק מי עניים שינות הרמב"ם דחייב מדינה להפרים עד חומש נכסיו וכן דעת הגר"ה כנלע:"ד ברור בעז"ה והח"כ מנאתי הרבה מדברי אלו בעו"ה בספר ברכי יוסף וגם הוא כתב דדעת הרמב"ם לחלק בין יאיכא דקיימי עניים ללא קיימי וכמ"ש למעלה אך היא נשאר בקושיא מדברי הרמב"ם בחבירו וכמו שהקשינו למעלה וכתב שהרמב"ם הזר בו בחיבורו ולדברינו הכ"ל ח"ל לכל זה ומ"מ לדינה ל"ע מדלה כזכר כשו"ע שים רמז חילוק בזה וכתב סתמה משמע דהין חייב בכל גווני ויש לדחות להיפך דלא לריך המחבר בסימן רמ"ט לבאר זה דממילא מוכח מדתלי באם אין ידו משנת לשנין ליהן כדי לורך השניים הא אם ידו משנת אפילו לחימש לבד מחויב ליתן עכ"ם חומש ומש"כ דהוא מלוה מן המוכחר ליתן חומש מיירי דאין ידו משנת בריוח ליתן חומש כ"ה בדוחק ותדע דהם לה תחמר כן אלה תהמר דהפילו הם ידו משנת לחימש כיון דהין ידו משנת לכדי בין העניים תו הוי חומש רק מצוה מן המוכחר לכד וידוקדק כזה יותר לשון המחבר שכתב ואם אין ידו משנת כ"ב ה"כ תקשי לן קושיא גדולה אמאי כתב המחבר דאם הוא נותן פחות ממעשר הוא שין רעה משמע דהוא רק שין רעה לבד יותר הו"ל לכתיב דהוא עוכר על לאו דלא תאמץ ולא תקפון הנאמרים במצות לדקה דהוא קאי על הפוחת משיעור שראו לו ליתן כמו שכתב בסימן רמ"ת כיין שידו משנת ליתן חומש והוא מגרע אפילו ממעשר ואיה די מחסורו שאמרה תורה דאטו אם אינו יכול לקיים בשלימות די מחסורו לא יקיים כלל אלה ע"כ דמיירי שאין ידו משנת בריוח ליתן מעשר וחומש [ולא שאין ידו משנת כלל לזה דא"כ אפילו פין רעה לא הוי] לכך אינו עובר על הלאו דלא תאמן ולא חקפון והעשה דדי מחסורו רק דנהרא בשם עין רייה על דהוא לחינו מתחוק בענין זה /חמנם מדברי רבינו ירוהם שכתב דאפילו למנוה עוברת אין מחויב מדינה להפריש רק .שר נכסיו ולמצוה מן המובחר חומש [והובא דבריו כשו"ע או"ח סימן תרנ"ו במ"א ע"ש] משמע לכאורה היפך דברינו דהא מצוה עוברת הוא כמו קיימי ענייב לענין לדקה אבל באמת ג"ז אינה ראיה דהא הפוסקים מדמו זה הענין למצות לדקה ונוכל לאמר דגם שם מיירי דאין יד משגת בריוח לפזר עד חומש נכסיו לכך אינו מחויב אבל אם מבגת בריוח אה"כ דהייב מדינא ולע"ג בכל זה למעשה אבל דעת הרמב"ם כפי׳ המשנה והגר"א מבואר בהדיא להחמיר ועפ"ז כתבנו דברינו שבפנים:

י) הג"ה איתה בערכין כ"ה במשנה מהרים אדם מנאנו ומבקרו מעבדיו ושפחותיו ומשדה חחודה וכוי [ר"ל מקצת מכל אלו ולא כלם] א"ר אלעזר כן עזריה ומה אם לגבוה אין אדם רשאי לההרים כל נכסיו שאכ"ו שיהא אדם הם על נכסיו [שלא יבובום להדיום רש"י] ועיין שם בנמרא דאפילו מין אחד כולו של נאו ובקר שיש לי שאכ"ו שיהא אדם הם על נכסיו [שלא יבובום להדיום רש"י] ועיין שם בנמרא דאפילו מין אחד כולו של נול כל אם לי ולא כל אשר של עבד ושפחה או של שדה אחוזה או שאר כל מעלעלי! שיש לו ג"כ אין רשאי מדכתיב מכל אשר לו ולא כל אשר ש מאדם

מסורת הש"ם עם הוספות

ל) [שנת דף קיט.],ל) [לקמן כנ:] שנת לנ:

מכות כג:, ג) תוספתא

סוטה פי"א ה"ד סדר

עולם רבה פ"י, 7) ל"ה

ג. וע"ש בתוס׳, ה) עיין

ו) גיטין 5. שטעות מט:,

ז) [מסחים דף לג:], מגילה יג: קידושין

לח., **כו** במדבר כ ח,

במדבר טז כז,

מ) בסיפרי דידן ליתא אך

יש בתנחומא פרשת ראה

יח (פתח עינים), () [עי׳

ילקוט רמו מתלב וכן

איחא בחנחומא פ' ראה

אות י], ס) [עי' נרכות

מג.], **ע)** עי׳ רש״י במדבר

דקרא], ל) [גם זה איחא

כילהוט רמו חחלג וכן

כתנחומא], ק) לקמן ע"ב.

הנהות הב"ח

בא בוכוחו הס"ד ומה"ד

יפרנסה כו' ואף על פי

שמוריד בשמל זה מטר

משמש כו׳ שום כי בעולם

אלא באחד מהני

לשונות: (ג) תום' ד"ה

עשר כו׳ ואחה כהן שאין שדך עושה עתה מה

:סכים עושה:

הגהות מהר"ב

א] רש"י ד"ה

משמש וכו׳ אלא אפי׳

מתורגם ארי. כנ״ל:

תורה אור השלם

א) עשר תעשר את כַּל

תבואת זרעד היצא

הַשַּׁרָה שָׁנָה שָׁנָה:

ודברים יד, כבו

דיהיב שנאמר פותח את

זרעך היולא השדה שנה שנה אין לי אלא תכואת זרעך

וכל דבר שמרויח בו והכי נמי איכא

בהגדה י היולא השדה שנה [שנה]

כלומר אם לא תעשר שדך כהוגן

לא יהיה לך אלא היוצא מן השדה

כלומר לא יעשה שדך אלא כפי

מעשרות שהיו קודם לכן דהיינו היולא

מן השדה כלומר מה שהיית רגיל

להוליא למעשר מן השדה ומעשה

בחדם אחד שהיה עשיר והיה לו שדה

שעשתה אלף כור והיה אותו עשיר

נוטל ק' כורין למעשר ומפריש כל

שנה ושנה וכן עשה כל ימיו כשחלה

למות קרא לבנו ואמר לו בני דע

ששדה זו שאני מוריש לך עושה בכל

שנה ושנה חלף כורין הזהר שתפריש

ק' כורין כאשר עשיתי ומת אותו

האיש ועמד הבן במקומו ועשה השדה

אלף כורין כאשר היה עושה בחיי האב

והפריש ממנה ק' כורין נשנה שניה

נסתכל וראה הכן שהמעשר היה דבר

גדול ואמר שלא יפריש"ו לשנה אחרת

נתמעט השדה ולא עשה כי אם מאה

כורין נלטער עליו ושמעו קרוביו שכך

מיעט ולא הפריש מעשר באו כולם

אנלו מלובשים לבנים ושמחים אמר

להם כמדומה לי שאתם שמחים

בקלקלתי אמרו לום נצטער עליך כי

גרמת לך כל הרעה הזאת ומפני מה

לא הפרשת מעשר כראר היטב בא

וראה כי מתחלה כשבא השדה לידך

היית בעל הבית והקב"ה כהן שהיה

המעשר חלקו ליתן לעניים ועכשיו

שלא הפרשת חלקו לו היה הקב"ה

בעל הבית ואתה כהן שאין שדך

עושה (ג) מה שהיה עושה מתחלה

אלף כורין והפריש לך מאה כורין

והיינו דכתיב (מודער ה) ואיש את

קדשיו לו יהיו כלומר י כשחינו מפריש

כהוגן לא יהיה לו אלא החדשים

כלומר המעשר ועל זה אמרו חכמים

המעכב מעשרותיו לסוף בא שלא

יהיה לו אלא אחד מעשר כדכתיב

(ישעיה ה) וזרע חומר יעשה איפה

דהיינו המעשר דאיפה ג' סאין ובחומר

יש (לו) ל' סאין וכן כתיב ים כי עשרת

למדי כרם יעשו בת אחת וה"ר נתן

האופניא"ל פי ט היולא מן השדה

כלומר ואם לאו שאין אתה מפריש

העישור יהיה לאותו היולא לשדה

דהיינו עשו הרשע כלומר שיקחוהו

העובדי כוכבים:

לינוקא דריש לקיש. כן אחותו של ר' יוחנן ולאחר מיחתו של ריש נויער תעשר. הכי איחא בסיפרים עשר תעשר את כל תבואת לקיש כדמוכח לקמן: אמר. ינוקה לר' יוחנן מחי עשר תעשר: א"ל. ינוקא והכחיב לא תנסו: שיבדו. כלומר שייגעו דולוראנ"ט שחייב במעשר רבית ופרקמטיא וכל שאר רווחים מנין ח"ל את כל בלע"ו: אי הוה מפינא דהתם. להאי קרא דהכיאו את כל המעשר דהוה מצי למימר את תציאתר לו מאי כל לרטת רכית ופרקמנויא הוה ידעית ליה ממילח: דרבי הושעיא א עשר תעשר 6 עשר בשביל שתתעשר,

רבך. דאמרית לי משמיה: אודת אדם תמלף דרכו ועל ה' יזעף לבו. כשאדם חוטא מסלף דרכו שבאין עליו פגעים ועל השם יזעף לבו שכועם ואומר מפני מה אירע לי פגע זה: ולא רמזה משה באורייתא. שהחומש הוא יסוד נבאים ח וכתובים ובכולן יש סמך למלוא מן התורה: דדי עיניה. רכי יוחנן שהיו עפעפיו מכסין את עיניו ומגביהן במזלגי דכספה בבבה קמה בפ' החרון (דף קח.) שהיה רולה לראותו מפני שהוא מכיף: דלא ליעביד לך כדעבד לאבוך. שלא יתן עיניו בך כמו שנתן באביך והמיתו בבבא מליעא (דף פר.): ממר בשביל יחיד. שאס (מ) רש"י ד"ה מער כב מ"ל מער אלא לאדם אחד כגון שורע אחר זמן וריעת בני אדם או שדר בעיר שכולה נכרים ולריך למטר בא בזכותו (א) ופרנסה שפע טובה ומחיה לכל העולם אינו בא לעולם בזכות אחד אלא בשביל רבים שאם רבים נריכין שובע שתשלח ברכה בתבוחה הקב"ה עושה חם זכו אבל יחיד הלריך שיתברכו תבואותיו אין הקב"ה משנה בעבורו דין השנה אלא כפי ברכותיה ואף על פי שמוריד בשביל יחיד מטר זה ח להשביח תבואותיו שלא יהו גרועות משל אחרים אצל לעשות שדהו כשדה שובע לא: ממר ארצך. של אחד משמע: מממיר לכם. לשון רמס: בארה של מרים. סלע וזכין ממנו מים והיה מתגלגל והולך עם ישראל והוא הסלע שבי הכה משה שלא היה רוצה להדל מימיו בשבילו" לפי שמתה מרים: ונסתדקו ענגי כבוד. ענני רקיע וענני עשן ושאר עננים אינן של כטד: חזרה בזכות שניהן. שכן כתיב" ודברתם שניכם אל הסלע ונתן מימיו: כי משמש בארבע לשונות אי דלמא אלא דהא. כל מקום שלריך לדרוש כי בין לענין דרשה בין למשמעות המקרא תוכל לשנותו באחד מהני ארבע לשונות דלשון כי משמע בכולם וכן וכד וברם וארי בכלל סני ד' הן והאי דכי גוע אהרן משחמש משל להא ושמעינן מינה טעמא דקרא דמה טעם נתראו דהא מית שהרי מת אהרן וריש לקיש לא אתי למימר דלא מתרגמין שום כי בעולם אלא (ב) מהני לשונות אלא אפי מתרגם אוֹ דלמא ארי דרשינן משמעותיה כמשמעות דהא ומאן דמתרגם וחזיאו כל כנישתא דהא מית טועה הוא דאם כן ואתחדאו מיצעי ליה ויראו כל העדה במשקל י ויראו ראשי הבדים וירפו המים י ויעלו

ב) לא תְנֵפוּ אַת אַלהַיכָם כַּאֲשָׁר נִפִּיתָם בַּמַּסָה: [דברם ו, מו] נ) הָבִיאוּ אָת כָּל הַפַּעֲשֵׂר אָל בֵּית הָאוֹצֶר וִיהִי טָרָף בְּבֵיתִי וֹכְחַנוֹנִי נָא בָּזֹאת אָמַר ין צבאות אם לא אַפָּתַח לֶכָם אַת אֲרָבּוֹת הַשָּׁמֵיִם וַהַרִיקֹתִי לֶכָם

> [מלאכי ג, י] ר) אָנֶלֶת אָדָם הְסַלֵּף בַּרְכּוֹ וְעַל וְיָ וִיְעַף לִבּוֹ: [משלי ים, ג]

בְּרֶכָה עֵד בְּלִי דָי:

ה) וַיֹּאמֶר אָל אָחָיו הושב כספי וגם הנה באַמְתַּחָתִּי וַיֵּצֵא לְבָּם וַיָּחָרְדוּ אִישׁ אֶל אָחִיו לאמר מה זאת עשה אַלהִים לָנוּ:

ו) יִפְתַּח יָיָ לְדְּ אָת אוֹצָרוֹ הַפּוֹב אָת הַשָּׁמֵיִם לָּחֵת מִמֵּר אַרְצְּךְּ בְּעָתוֹ וּלְבָרֵךְ אֵת בֿק כֿוֹתְשָׁנ יָבּנ וֹנִילְוֹיִטׁ גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תַלְוַה: (דברים כח, יב) וֹיאֹמֶר יְיָ אָל משָׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לָחָם

מו השמים וְיצָא הָעָם ולַקשוּ דַבר יוֹם בִּיוֹמוֹ לָמַעַן אֲנַפָּנוּ הַיַלֵּךְ בָּתוֹרָתִי אָם לֹא: [שמות מו, ר] ח) וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מִּדְבַּר צִּן בַּתֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן

אשכחיה ר' יוחנן לינוקא דריש לקיש אמר ליה אימא לי פסוקיך א"ל עשר תעשר א"ל ומאי עשר תעשר א"ל עשר בשביל שתתעשר אמר ליה מנא לך א"ל זיל נסי אמר ליה ומי שרי לנסוייה להקב"ה והכתיב ם לא תנסו את ה' א"ל הכי אמר רבי הושעיא חוץ מזו שנאמר ⁰ הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי מרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די ° מאי עד בלי די אמר רמי בר חמא אמר רב עד שיבלו שפתותיכם מלומר די א"ל אי הות ממי התם להאי פסוקא לא הוית צריכנא לך ולהושעיא רבך ותו אשכחיה ר' יוחנן לינוקיה דריש לקיש דיתיב ואמר האולת אדם תמלף דרכו ועל ה' יזעף לבו יתיב רבי יוחנן וקא מתמה אמר מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזי באורייתא א"ל אמו הא מי לא רמיזי והכתיב יי ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו דל עיניה וחזא ביה אתיא אימיה אפיקתיה אמרה ליה תא מקמיה דלא ליעבד לך כדעבד לאבוך (א״רף) יוחגן ממר בשביל יחיד פרנסה בשביל רבים ממר בשביל יחיד דכתיב י יפתח ה' לך את אוצרו המוב לתת ממר ארצך פרנסה בשביל רבים דכתיב י הנגי מממיר לכם לחם מיתיבים ר' יוםי בר' יהודה אומר משלשה פרנסים מובים עמדו לישראל אלו הן משה ואהרן ומרים וג' מתנות מובות ניתנו על ידם ואלו הן באר וענן ומן באר בזכות מרים עמוד ענן בזכות אהרן מן בזכות משה מתה מרים נסתלק הבאר שנאמר חותמת שם מרים וכתיב בתריה ולא היה מים לעדה וחזרה בזכות שניהן מת אהרן נסתלקו ענני כבוד שנאמר יישמע הכנעני מלך ערד י מה שמועה שמע שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכסבור ניתנה לו רשות להלחם בישראל והיינו דכתיב י ויראו כל העדה כי גוע אהרן אמר ר' אבהו אל תקרי ויראו אלא וייראו יי כדדריש ר"ל י דאר"ל כי משמש בארבע לשונות אי דלמא אלא "דהא חזרו שניהם בזכות משה מת משה נסתלקו כולן שנאמר יי ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד וכי בירח אחד מתו והלא מרים מתה בניםן ואהרן באב ומשה באדר? אלא מלמד שנתבטלו ג' מתנות טובות שנתנו על ידן ונסתלקו כולן בירח אחד אלמא אשכחן פרנסה בשביל יחיד שאני משה כיון דלרבים הוא בעים כרבים דמי רב הונא בר מנוח ורב שמואל בר אידי ורב חייא מווסתניא

רצון. בימי רבי זירא מלקבוע תענית א״ר זירא ניקבליה עלווו מהשתא ולכי בטיל שמדא ניתוב בתעניתא שנאמר ריאמר אלי אל תירא דניאל כי להבין ולהתענות וגו׳. גשמים (כלילי) ובערבין כשני אליהו סימן קללה הן. אין הברכה מצויה בדכר המנוי ולא כדכר השקול אלא בדבר הסמוי אתך את הברכה באסמיך וגר. א"ר יוחנן אין הגשמים נעצרין אלא בשביל פוסקי צדקה ברבים ואינם נותנים שנאמר נשיאים ורוח וגשם אין וגר. עשר תעשר. כלומר עשר כדי שירבה קניינך ותעשר פעמים ואמרינן מי שרי למימר הכי והכתיב לא תוסו את ה׳ אלהיכם ושנינן חרץ מזו שנאמר הביאו וגר׳ ובחנוני נא כזאת וגו׳. דרכו ועל ה' יזעף לבו כיוצא בו בתורה דכתיב לאמר מה זאת עשה אלהים לנו: א"ר יוחנן שנאמר לתת מטר ארצך שאלו מה' מטר וגר' ותניא ומטר גשם יתן להם לאיש יכול לכל השדות שלו ת״ל כשדה. יכול לכל השדה ת״ל עשב השדה וכדר׳ דניאל בר רב קטינא דהוה סייר גינתיה ואמר האי משרא בעי מיא ואתי מטרא להאי משרא דאמר בעי פרנסה בשביל רבים שנאמר ממטיר לכם לחם מן השמים וגר. ואקשינן והא משה רבינו יחידי החה (וקמא) [וקאמר] כי המז ירד בזכותו. והענז בזכות אהרן והבאר בזכות מרים. וכולן כיון שמתו נסתלקו כל אחד ואחד הדבר בזכותו. וחזרו בשביל מרע"ה. וכיון נסתלקו ואכחיד שלשת הרועים כירח אחד. ושנינן שאני משה רבינו כיון דאלים זכותיה כרבים דמי. ב׳ פרנסים טובים עמדו לישראל. ואלו הן משה ואהרן ומרים וג' מחנות

> → ליקומי רש"י

נתן להם הקב״ה על ידם

ואלו הן מן ובאר ועמוד

הענן כר: תלמידי דרבא

כד נח נפשיה אתר

לקמיה דרב פפא לא הוו

מסתברי להו שמעתתיה

הוה מרמזי להדדי חזנהו

הגהות וציונים

ממאי להתם לא הוה צריכנא לך ולרבי הושעיא רבך: 3] וצ"ל יפרנסה בשביל יחיד

משה.^{סו} מדכחיב ואכחיד את שלשת הרועים פשיטא לן דבדידהו משתעי שלא מצינו פרנסים לישראל שלשה כאחד אלא הם: מתה בגישן. שנאמר (ממדער כ) וישיאו בני ישראל כל העדה מדבר לין בחדש הראשון וישב העם בקדש וחמת שם מרים וחקבר שם (בפרה^ס) אדומה: ואמר רבין (גליון): אהרן מת. באחד לחדש^ה: סוופתגיא. מאותו מקום: אחוו דהרדי. מראין ומניטין זה לזה דלא סלקא להו שמעתא כרבא: אקרויה לא והתניא ר׳ יוסי בר׳

אקרויה

יהודה אומר וכוי: 7] ט"א שאני משה כיון דאפים זכותו כרבים דמי (גליון) כ"ה בע"י ובכמה דפר": 5] בוש"י שבע"י יסוד לנביאים וכתובים: 1] בשביל זה מפר להשביח רש"א (גליון) וכמו שהגיה הב"ח (עיקר כוונת הגהתם שבע"י יסוד לנביאים וכתובים: 1] בשביל יהבסבילוי, "לותא בדפוי" וע"י: 1] בשביל "רבים"): 1] "בשבילוי "לותא בדפוי" וע"י: 1] בשבי שמשם": 2] וצ"ל באחד ע"ים מת שבת מסתקכן כולן (נמתת יהודה), וע" מכ"ל: 1] וצ"ל בפרשת פרהן (גליון): 2] וצ"ל באחד להדש בחדש החפישי בפ"א אפ"ה מסעדן (גליון): 1) צ"ל אחד בחדש החפישי בפ"א אפ"ה מסעדן (גליון): 1) צ"ל אחד שהחבישי בפ"א אפ"ה מסעדן (גליון): 1) צ"ל אחד שהחבישי בפ"א אפ"ה מסעדן (גליון): 1) צ"ל אחד שהחבישי ב"כ"ל (וע" בתנחומא שם): 1) בתוס" שבע"י אמרו לו לא נצטער עליך (וע" הלשון בתנחומא שם):

הוו שכיחי קמיה דרבא כי נח נפשיה דרבא אתו לקמיה דרב פפא כל אימת

דהוה אמר להו שמעתא ולא הוה מסתברא להו הוו מרמזי אהדדי חלש דעתיה

וַישָׁב הָעָם בְּקָרֵשׁ וַחָּמֶת שָׁם מִרְיָם וַתִּקְבֵּר שָׁם: וְלֹא הָיָה מֵיִם לָעַרָה וַיִּקְהַלוּ על משה וְעל אַהַרן: וברר ב. א־:) מו וששטע הקנעני טלך ערד שב הנגב כי בא ישראל דוך האחרים ויקחם בישראל ושב ממנו שבי: וברר ב. א: ז) ווישטע הקנעני טלך ערד שב הנגב כי בא ישראל דוך האחרים ויקחם בישראל ושב [ממרכר כ, פמ] כן נָאַבְּחָד אָת שְׁלשֶׁת הָרֹעִים בְּיָרָח אָחָד וַהִּקְצֵר נַפְּשִׁי בָּהָם וְנִם נַפְּשָׁם בְּחֲלָה בִי: וּיכריה יא, הן

מעל משכן קרח⁶: חזרו שניהם בזכות

מעשר כספים

יורה דעה שלא הלכות תרומות ומעשרות בית חדש

דכיון שידע שהוא מעשר עני לא היה לריך לשלם לו ומסנה הוא ומ"ש ואין נותנין מהם צדקה. כסב כ"י היינו דוקא לדקה דיהיב ליה ומאן דגרים משלמין היינו לומר שאם קדם הלה וגמלו שפסקו עליו בני העיר שכבר נמחייב בה דהוי ליה פורע חופי במעשר חסד לזה באבל שאירעו ואח"כ אירע לאחר אבל מוחר לשלם לו גמול עני עכ"ל משמע דסכירא ליה דאם לא פסקו עליו כבר לדקה יכול ססדו ממעשר עני כדי שלא יסבטל מלגמול חסד וצריך להודיעו שהוא לחם ממנו לכיס של דדקה ולי נראה דאפילו לכיס של דדקה אינו

מעשר עני כדי שלה יהה פורע חובו ולא משלמין בו את התגמולין ולא פודין בו (ט) במעשר עני אבל לחגמולין דדבר השבויים ולא עושין בו שושבינות (b) ואין נותנין הרשות לא התירו לו אף על פי ממנו לצדקה אבל משלמין מון ממנו דבר של שהוא מודיעו שהוא מעשר עני: ומ"ש ואין נותנין ממנו לצדקה. עני (מ) ונותנין אותו לחבר עיר בטובת הנאה מחן היינו לומר שאם פסקו עליו בני העיר נדקה לה יתן להם מעשר עני (מ) ואין מוציאין אותו מהארץ לחוצה לארץ: שנמנה פורע חוט נמעשר עני: כד וכל אלו התרומות והמעשרות ואפילו מעשר ומ"ש ונותנין אותו להכר עיר עני טובלין שאסור לאכול מהתבואה קודם במובה. כמט הגהות מרדלי נפרק הפרשתם: עה (מה) ועל כולם מברך בשעת חוט שמוטל עליו לפדות השטי קמה דבבה בתרה (סר תרנה) פירוש

רשחי ליתן דעיקר המלוה הים שיתן בעל הבית מעשר עני לעניים מלבד מה שנופן הגבאי לכל עני ועני בכל ערב שבת מקופה של לדקה ואם ימן לכים של נדקה לא יחנו לעניים אלא גמילות חסדים (מ) וצריך להודיעו שהוא מעשר קלבתן ומזה הטעם אין טחמן ממט לפדיון שטיים דהלה כשיגיע לפדות איה שביי לריך לגבות לפדיונו מכל אחד לפי השגח ידו ונמלא פורע מכיסו כפי השגת ידו ממעשר עני

קיז

סבר עיר היינו חכם מחעסק בצרכי הציטור מפרנסים אותו מחמת מיהו אין זה אלא במעשר עני מזרע הארץ שהיא מצוום עשה מן טובה שעושה להם שמחעסק בלרכיהם נוסנין לו מעשר עני בעובה החורה אבל מה שאדם מעשר ממה שמרוים במשא ומתן ככספים שולחים לו מחמח דורון וכבוד אבל אין שולחין לו לדקה מן הכים ושאר רוחים אינו בכלל זה ויכול ליתן ממנו ללדקה ולפדיון שביים דגנאי הוא לו וגם לבני העיר לפרנס חכם המחעסק בצרכיהם מן שהרי אינו חייב בה לא מן הסורה ולא מדרבען מטן: וכדיש

ט"ז יורה דעה סימן שלא ס"ק לב

(לב) הרבה דיני צדקה. - נראה דיש לדמות מעשר שמפרישין מן הריוח ממון לדין מעשר עני של תבואה ופירות ומו"ח ז"ל כתב שהמעשר של ממון שלנו אין בו חיוב לא מן התורה ולא מדרבנן ותמהתי שהרי ר"ס רמ"ט מבואר שחיוב גמור הוא כמ"ש כל הפוסקים והב"י בשם ירושלמי.....

פתחי תשובה יורה דעה סימן שלא ס"ק יב

(יב) עיין בה"ם ומ"ש לענין מעשר כספים אם הוא חיוב גמור עיין בזה בתשו' שער אפרים סי' פ"ד ובתשובת חות יאיר בסימן רכ"ד ובשאילת יעב"ץ ח"א סימן ו' ובספר באר יעקב מ"ש בזה ותימא על הגאונים הנזכרים שנעלם מהם תשובת מהר"ם רומנבורג דפוס פראג סימן ע"ד מבואר שם כדעת הב"ח שאינו מה"ת ולא מדרבנן ואינו אלא מנהגא בעלמא ע"ש ומצאתי בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן פ"ז שתמה עליהם ג"כ בזה ע"ש באריכות וכן העלה בספר משנת חכמים הלכות יסוה"ת דף י"ז שאין למעשר כספים עיקר לא מה"ח ולא מד"ס אבל אם נהג הוי כמו מנהג של מצוה שאין לבטל כלל אם לא לצורך גדול ע"ש.....

שו"ת מהר"ם מרוטנבורג חלק ד (דפוס פראג) סימן עד

מעות מעשר יראה אחרי שהחזיקו לתתם לעניים אין לשנותם למצוה אחרת דנראה כגוזל עניים דאע"פ שאינו מן התורה אלא מנהג הא קיי"ל דברים המותרים ואחרי' נוהגים בהם איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם שנאמר לא יחל דברו ולא יחל מדרבנן [כדאי'] פ' [ואלו מותרים] (ט"ו ע"א) ול"ד להא דרפ"ק דערכין (ו' ע"ב) ישראל שהתנדב נר ומנורה לבית הכנסת מותר לשנותה למצוה אחרת דשאני התם דאידי ואידי מצוה לגבוה אבל מעות מעשר כספים כבר זכו בהם עניים ע"י מנהג שכך נהגו כל הגולה ואין לשנות מעניים למצוה אחרת שאיו לעניים צורך בהן